

S.S. ACADEMY

Near Old Buspark, Adwait Marga, Kathmandu (पुरानो बसपार्क बन्दै गरेको भ्यू टावर हुँदै शहिद शुक्र स्कुलको अगाडि)

Contact No.: 9851123157, 9841353362, [f ss.academy](https://www.facebook.com/ss.academy)

इमेल: ssacademy49@gmail.com, वेबसाईट: www.ssstudycenter1.com

६. बैंक सम्बन्धी

नेपालको औपचारिक बैंकिङ इतिहासले ८५ वर्षको अनुभव बटुलेको छ। नेपालमा स्थापना भएको पहिलो बैंक नेपाल बैंक लिमिटेड हो। यो विक्रम संवत् १९९४ साल कार्तिक ३० गते स्थापना भएको हो। यो बैंक सरकारको मुख्य लगानीमा निजी क्षेत्र समेतको सहभागितामा स्थापना भएको थियो।

वि.स. २०१३ सालमा केन्द्रीय बैंकका रूपमा नेपाल राष्ट्र बैंकको स्थापना भयो। यस बैंक मार्फत नेपाली मुद्रा चलनचल्तीमा ल्याउने तथा नेपालमा बैंकिङ प्रथाको विकास गर्ने महत्त्वपूर्ण प्रयास हुँदै गए। यसै क्रममा वि.सं. २०१६ सालमा नेपाल औद्योगिक विकास निगम, २०२२ सालमा राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक, २०२४ सालमा कृषि विकास बैंकको स्थापना हुँदै २०४१ सालमा पहिलो पटक विदेशी बैंकको संयुक्त लगानीमा तत्कालीन नेपाल अरब बैंक लिमिटेड (हालको नविल बैंक लि.) को स्थापना भएपछि बैंकिङ प्रणालीको विकासमा नयाँ अध्यायको सुरु भयो।

नेपाल राष्ट्र बैंक: अवधारण, कार्य र महत्त्व

मुलुकको केन्द्रीय बैंक नेपाल राष्ट्र बैंक तत्कालीन राष्ट्र बैंक ऐन, २०१२ अनुसार २०१३ साल वैशाख १४ गते स्थापना भएको हो। नेपाल राष्ट्र बैंक मुलुकको केन्द्रीय बैंक भएकाले यसले मूलतः मुलुकको मौद्रिक प्रणालीलाई सञ्चालन र नियमन गर्दछ। यसैले केन्द्रीय बैंकलाई मौद्रिक अधिकारी र नियामक संस्था पनि भन्ने गरिएको छ। नेपाल राष्ट्र बैंकले नेपाली मुद्राको व्यवस्थापन गर्ने, मौद्रिक नीतिको सञ्चालन गर्ने, सरकारको बैंक तथा बैंकहरूको बैंकका रूपमा भूमिका निर्वाह गर्ने गर्दछ। हरेक मुलुकमा एउटा मात्र केन्द्रीय बैंक रहन्छ। यसको अर्थ कुनै पनि मुलुकको मौद्रिक प्रणाली एकै खालको हुने गर्दछ। नेपाल राष्ट्र बैंक नेपालको वित्तीय प्रणालीको नियामक तथा सुपरिवेक्षकीय निकाय हो। नेपाल राष्ट्र बैंक स्थापना हुनुभन्दा अघि २००२ मा सदर मुलुकी खानाबाट नेपाली नोटको निष्कासन गरिएको थियो।

- नेपाल राष्ट्र बैंकको स्थापना वि.स. २०१३ साल वैशाख १४ गते भएको हो।
- नेपाल राष्ट्र बैंकका गर्भनरकी पदावधि ५ (पाँच) वर्षको हुन्छ।
- नेपालमा पहिलो पटक मुद्रा निष्कासन राजा त्रिभुवन र प्रधानमन्त्री जुद्ध शमसेरको पाला देखि वि.स. २००२ असोज १ वाट भएको हो भने नेपाल राष्ट्र बैंकले वि.स. २०१६ देखि मुद्रा निष्कासन गर्न थालेको हो।
- नेपाल राष्ट्र बैंकको पूँजी ५ अर्बको हुने व्यवस्था छ।

नेपालमा हालसम्म प्रकाशित नोटहरू (११ दरका नोटहरू)

नोट	मिति
रु.५,१०,१००	२००२ असोज १
१	२००९
१०००	२०२६ वैशाख १४
५००	२०२७ जेठ ३०
५०	२०३४ वैशाख १४
२	२०३८ वैशाख १४
२०	२०३९ कार्तिक २२
२५०	२०५२ चैत्र
२५	२०५२ चैत्र

नेपाल राष्ट्र बैंकका स्थापना कालका उद्देश्यहरू

१. देशमा मौद्रिक स्थिरता कायम गर्नु,
२. विकासको निम्ती पूजिलाई गतिशि बनाउनु,
३. बैकिङ्ग प्रथाको विकास गराउनु,
४. वित्तीय संस्थाहरूको स्थापनामा सघाउ पुऱ्याउनु,
५. सर्व साधारण जनताको आर्थिक सुविधा र हित कायम राख्नु,
६. नेपाली नोट निष्कासनको सुवन्ध गर्नु ।

नेपाल राष्ट्र बैंकका कार्यहरू**क) परम्परागत कार्य**

१. नोट निष्कासन गर्नु
२. नेपाल सरकारको बैंक तथा आर्थिक सल्लाहकार,
३. बैंकहरूको बैंक,
४. विदेशी विनिमय निर्धारण,
५. कर्जा नियन्त्रण,
६. समाशोधन गृह,
७. अन्तीम ऋण दाता ।

ख) विकासात्मक कार्य

१. बैकिङ्ग प्रथाको विकास,
२. सधन बैकिङ्ग कार्यक्रम,
३. विभिन्न परियोजनाको सञ्चालन,
४. अनुगमन र सुपरिवेक्षण ,
५. वित्तीय तथा गैह्र वित्तीय आधारशीला निर्माण,
६. प्रशिक्षण केन्द्रको व्यवस्था,
७. आर्थिक अनुसन्धान र सर्वेक्षण,
८. सरकारलाई आवश्यक वित्तीय सुचना तथा अन्य विशेषज्ञ सेवा उपलब्ध गराउनु ।

नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन २०५८ अनुसार

बैङ्कको उद्देश्य : बैङ्कको उद्देश्य देहाय बमोजिम हुनेछः-

१. अर्थतन्त्रको दिगो विकासको निमित्त मूल्य र शोधनान्तर स्थिरता कायम गर्नको लागि आवश्यक मौद्रिक तथा विदेशी विनिमय नीति निर्माण गरी सो को व्यवस्थापन गर्ने,
२. बैङ्किग तथा वित्तीय क्षेत्रको स्थायित्व र आवश्यक तरलतालाई प्रवर्द्धन गर्ने,
३. सुरक्षित, स्वस्थ तथा सक्षम भुक्तानी प्रणालीको विकास गर्ने,
४. बैङ्किग तथा वित्तीय प्रणालीको नियमन, निरीक्षण, सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन गर्ने, र
५. नेपाल अधिराज्यको समग्र बैङ्किग तथा वित्तीय प्रणालीको सम्बर्द्धन गरी सो प्रति सर्वसाधारणको विश्वसनीयता अभिवृद्धि गर्ने ।

बैङ्कको काम, कर्तव्य र अधिकार :

१. बैङ्क नोट तथा सिक्का निष्काशन गर्ने,

२. मूल्य स्थिरता कायम गर्न आवश्यक मौद्रिक नीति तर्जुमा गर्ने र सो नीति कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,
३. विदेशी विनिमय नीति निर्माण गर्ने तथा सो नीति कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,
४. विनिमय दर पद्धति निर्धारण गर्ने,
५. विदेशी विनिमय संचितिको व्यवस्थापन र सञ्चालन गर्ने,
६. बाणिज्य बैङ्क तथा वित्तीय संस्थालाई बैङ्किग तथा वित्तीय कारोबार गर्न इजाजतपत्र जारी गर्ने, त्यस्तो कारोबारको सम्बन्धमा आवश्यक नियमन, निरीक्षण, सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन गर्ने,
७. नेपाल सरकारको बैङ्कर, सल्लाहकार तथा वित्तीय एजेन्टको रूपमा कार्य गर्ने,
८. बाणिज्य बैङ्क तथा वित्तीय संस्थाको बैङ्क तथा अन्तिम ऋणदाताको रूपमा कार्य गर्ने,
९. भुक्तानी, फछ्यौट (क्लियरिंग) तथा हिसाब मिलान (सेटलमेन्ट) पद्धतिको स्थापना तथा प्रवर्द्धन गरी सो कार्यलाई नियमित गर्ने,

बैङ्कले गर्न नहुने काम: बैङ्कले देहायका काम गर्न नमिल्ने व्यवस्था छ ।

(क) कुनै कर्जा प्रदान गर्ने, कुनै पनि किसिमको निक्षेप राख्ने वा कुनै किसिमको आर्थिक उपहार दिने,

(ख) कुनै बाणिज्य बैङ्क, वित्तीय संस्था, सार्वजनिक संस्थान वा कम्पनीको शेयर खरिद गर्ने वा अन्य कुनै पनि किसिमले कुनै वित्तीय, व्यापारिक, कृषि, औद्योगिक वा अन्य संस्थामा स्वामित्व सम्बन्धी अधिकार प्राप्त गर्ने,

(ग) कुनै किसिमको व्यापार गर्ने, वा

(घ) खरिद गरेर, भाडामा लिएर वा कुनै तरिकाबाट चल अचल सम्पत्ति माथि अधिकार प्राप्त गर्ने ।

सञ्चालक समितिको गठन ः बैङ्कमा देहायका सदस्य भएको एउटा सञ्चालक समिति हुने ।

क) गभर्नर —अध्यक्ष

ख) सचिव, अर्थ मन्त्रालय —सदस्य

ग) दुईजना डेपुटी गभर्नर —सदस्य

घ) आर्थिक, मौद्रिक, बैङ्किग, वित्तीय, तथा बाणिज्य कानूनको क्षेत्रका लब्धप्रतिष्ठित व्यक्तिहरुमध्येबाट नेपाल सरकारले नियुक्त गरेका तीनजना सञ्चालक —सदस्य

.	Name of Governor	Term of office
1.	Mr. Himalaya Shumsher J.B. Rana	April 26, 1956 – February 7, 1961
2.	Mr. Laxmi Nath Gautam	February 8, 1961 – June 17, 1965
3.	Mr. Pradyuma Lal Rajbhandari	June 18, 1965 – August 13, 1966
4.	Dr. Bhekh Bahadur Thapa	August 14, 1966 – July 26, 1967
5.	Dr. Yadav Prasad Pant	April 24, 1968 – April 28, 1973

6.	Mr. Kul Shekhar Sharma	April 29, 1973 – December 12, 1978
7.	Mr. Kalyana Bikram Adhikary	June 13, 1979 – December 8, 1984
8.	Mr. Ganesh Bahadur Thapa	March 25, 1985 – May 22, 1990
9.	Mr. Hari Shankar Tripathi	August 10, 1990 – January 17, 1995
10.	Mr. Satyendra Pyara Shrestha	January 18, 1995 – January 17, 2000
11.	Dr. Tilak Bahadur Rawal	January 18, 2000 – January 17, 2005
12.	Mr. Deependra Purush Dhakal	August 29, 2000 – April 27, 2001
13.	Mr. Bijaya Nath Bhattarai	January 31, 2005 – January 30, 2010
14.	Mr. Deependra Bahadur Kshetry	January 15, 2009 – July 26, 2009
15.	Dr. Yuba Raj Khatriwada	March 22, 2010 – March 19, 2015
16.	Dr. Chiranjibi Nepal	March 19, 2015 – March 18, 2020
17.	Mr. Maha Prasad Adhikari	April 6, 2020 – Present

- सञ्चालकको कार्यकाल : गभर्नर, डेपुटी गभर्नर र सञ्चालकको कार्यकाल पाँच वर्षको हुनेछ ।
- गभर्नरको नियुक्ती नेपाल सरकार मन्त्रीपरिषदले गर्ने व्यवस्था छ ।
- नेपाल राष्ट्र बैंकका गभर्नरले प्रधान न्यायाधिस समक्ष सपथ लिने व्यवस्था रहेको छ ।
- नेपाल राष्ट्र बैंकको अन्तिम लेखापरीक्षण महालेखापरीक्षकबाट हुने ।

वाणिज्य बैंक: अवधारण, कार्य र महत्व

क वर्गको वित्तीय संस्थाहरूलाई वाणिज्य बैंक भनिन्छ । नेपालमा वाणिज्य बैंक स्थापना गर्न कम्तीमा ८ अरब चुक्ता पूँजी कायम हुनुपर्छ ।

नेपालमा बैंक स्थापनाको सुरुवात १९९४ कार्तिक ३० मा नेपाल बैंकबाट भएको देखिन्छ । भने राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकको स्थापना २०२२ माघ १० मा भएको थियो भने वैदेशिक लगानीको बैंक नेपाल अरब बैंकको स्थापना July 12, 1984 मा भएको थियो भने हाल २१ वटा वाणिज्य बैंकहरू रहेका छन् ।

बैंक वा वित्तीय संस्था ऐन, प्रबन्धपत्र र नियमावली तथा राष्ट्र बैंकले तोकेको सीमा, शर्त वा निर्देशनको अधीनमा रही “क” वर्गको बैंकले देहाय बमोजिमको बैंकिङ्ग तथा वित्तीय कारोबार गर्न सक्नेछ :—

१. ब्याज वा बिना ब्याजमा निक्षेप स्वीकार गर्ने वा विभिन्न वित्तीय उपकरण मार्फत निक्षेप परिचालन गर्ने र तिनको भुक्तानी दिने,

२. विद्युतीय उपकरण वा साधनको माध्यमबाट निक्षेप स्वीकार गर्ने, भुक्तानी दिने, लेनदेन गर्ने, मध्यस्थताको काम गर्ने र रकमान्तर गर्ने,
३. हायर पर्चेज, लिजिङ्ग, हाउजिङ्ग, अधिविकर्ष लगायतका कर्जा दिने,
४. परियोजना तथा हाइपोथिकेशन धितो राखी कर्जा दिने एवं सहवित्तीयकरणको आधारमा धितो विभाजन (पारी पासु) गर्ने गरी आपसमा भएको सम्झौता अनुसार संयुक्त रूपमा कर्जा दिने दिलाउने व्यवस्था गर्ने,
५. विदेशी बैंक वा वित्तीय संस्थाको जमानतमा कर्जा दिने,
६. आफू कहाँ पहिले नै धितो रहिसकेको चल अचल सम्पत्तिको मूल्यले खामेसम्मको रकम कर्जा दिने वा अन्य बैंक वा वित्तीय संस्थामा धितो रहिसकेको चल अचल सम्पत्तिको पुनः धितोमा त्यसको मूल्यले खामेसम्मको रकम कर्जा दिने,
७. आफ्नो ग्राहकको तर्फबाट जमानतपत्र जारी गर्ने र सो बापत ग्राहकसँग आवश्यक शर्त गराउने, निजको चल अचल सम्पत्ति धितोबन्धक लिने वा तेस्रो व्यक्तिको जेथा जमानत लिने र धितोबन्धक, सुरक्षणमा लिएको सम्पत्ति प्राप्त गर्ने, धारण गर्ने तथा सो सम्बन्धी अन्य कारोबार गर्ने,
८. आवश्यकता अनुसार राष्ट्र बैंकबाट पुनर्कर्जा लिने वा अन्य बैंक वा वित्तीय संस्थाबाट कर्जा लिने दिने,
९. परियोजनाको प्रबर्द्धनको लागि नेपाल सरकार वा अन्य स्वदेशी वा विदेशी निकाय मार्फत प्राप्त भएको रकमबाट कर्जा प्रवाह गर्ने वा कर्जा व्यवस्थापन गर्ने,
१०. प्रचलित कर्जा अपलेखन विनियमावलीको अधीनमा रही कर्जा अपलेखन गर्ने,
११. पूँजीकोष पुरा गर्ने प्रयोजनका लागि शेयर, डिबेन्चर, ऋणपत्र आदि जारी गर्ने,
१२. प्रतीतपत्र, विनिमयपत्र, प्रतिज्ञापत्र, चेक, यात्रु चेक, ड्राफ्ट वा अन्य वित्तीय उपकरण निष्काशन गर्ने, स्वीकार गर्ने, भुक्तानी दिने, डिस्काउन्ट गर्ने वा खरिद बिक्री गर्ने,
१३. विद्युतीय कारोबारका लागि डिजिटल वा कार्ड लगायतका वित्तीय उपकरण जारी गर्ने, स्वीकार गर्ने, व्यवस्थापन गर्ने र सो सम्बन्धी कार्य गर्न एजेण्ट नियुक्त गर्ने,
१४. प्रचलित कानूनको अधीनमा रही विदेशी विनिमय कारोबार गर्ने,
१५. राष्ट्र बैंकले तोकेको सीमा, शर्त वा निर्देशन बमोजिम सरकारी कारोबार गर्ने,
१६. नेपाल सरकार वा राष्ट्र बैंकले जारी गरेको ऋणपत्र खरिद—बिक्री गर्ने वा सकार गर्ने,
१७. नेपालभित्र वा विदेशमा विनिमयपत्र, चेक वा अन्य वित्तीय उपकरणद्वारा रकम पठाउने वा चलान गर्ने, विदेशबाट विप्रेषण प्राप्त गर्ने र सो को भुक्तानी गर्ने,
१८. ग्राहकको निमित्त कमिशन एजेण्ट भई शेयर, डिबेन्चर वा सुरक्षणको जिम्मा लिने, खरिद— बिक्री गरिदिने, शेयरको लाभांश, डिबेन्चर वा सुरक्षणको ब्याज आदि उठाई दिने र सोको लाभांश, मुनाफा वा ब्याज नेपालभित्र वा विदेशमा पठाउने, ग्राहकको लागि सेफ डिपोजिट भल्टको व्यवस्था गर्ने,

१९. वासलात बाहिरको कारोबार गर्ने,
२०. विपन्न वर्ग, न्यून आय भएको परिवार, दैवी प्रकोप पीडित तथा मुलुकका कुनै क्षेत्रका बासिन्दाको आर्थिक उत्थानको लागि व्यक्तिगत वा सामुहिक जमानीमा राष्ट्र बैंकले तोके बमोजिमको रकमसम्म कर्जा दिने,
२१. आफु तथा अन्य बैंक वा वित्तीय संस्थाबाट कर्जा लिने वा कुनै प्रकारको सुविधा लिने ऋणी वा ग्राहकको विवरण, सूचना वा जानकारी राष्ट्र बैंक, सम्बन्धित निकाय वा अन्य बैंक वा वित्तीय संस्थाबीच लिने दिने,
२२. सुन, चाँदी खरिद—बिक्री गर्ने,
२३. परियोजना स्थापना, सञ्चालन र मूल्याङ्कन सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान, सर्वेक्षण गर्ने गराउने तथा तालीम, परामर्श र अन्य जानकारी उपलब्ध गराउने,
२४. यस ऐन र प्रचलित कानून बमोजिम आफ्नो स्वामित्वमा आउने सबै प्रकारका जायजथाको उचित व्यवस्थापन तथा बिक्री गर्ने,
२५. प्रचलित कानून बमोजिम दुई वा दुईभन्दा बढी व्यक्तिहरूबीच हुने कुनै कार्य बापत तिर्नु बुझाउनु वा लिनु पर्ने रकम उक्त काम भएपछि भुक्तानी लिने दिने व्यवस्था गर्न दुई पक्षको सहमतिमा जमानी बस्ने,
२६. राष्ट्र बैंकले तोकेको अन्य काम गर्ने ।

२०७९ चैत्र मसान्तसम्म नेपालका वाणिज्य बैंकहरू

१	नेपाल बैंक लि.	धर्मपथ, काठमाडौं	१९९४-०७-३०
२	कृषि विकास बैंक लि.	रामशाहपथ, काठमाडौं	२०२४-१०-०७
३	नविल बैंक लि.	तीनधारा, काठमाडौं	२०७९-०३-२७*
४	नेपाल इन्भेष्टमेण्ट मेगा बैंक लि.	दरबारमार्ग, काठमाडौं	२०७९-०९-२७*
५	स्टाण्डर्ड चार्टर्ड बैंक नेपाल लि.	नयाँबानेश्वर, काठमाडौं	२०४३-१०-१६
६	हिमालयन बैंक लि.	कमलादी, काठमाडौं	२०७९-११-१२*
७	नेपाल एस.वि.आई. बैंक लि.	केशरमहल, काठमाडौं	२०५०-०३-२३
८	एभरेष्ट बैंक लि.	लाजिम्पाट, काठमाडौं	२०५१-०७-०१
९	कुमारी बैंक लि.	टंगाल, काठमाडौं	२०७९-०९-१७*
१०	लक्ष्मी बैंक लि.	हात्तीसार, काठमाडौं	२०५८-१२-२१
११	सिटिजन्स बैंक इन्टरनेशनल लि.	नारायाहिटीपथ, काठमाडौं	२०६४-०१-०७
१२	प्राइम कमर्सियल बैंक लि.	कमलपोखरी, काठमाडौं	२०६४-०६-०७
१३	सनराइज बैंक लि.	गैरीधारा, काठमाडौं	२०६४-०६-२५
१४	सानिमा बैंक लि.	अल्कापुरी, नक्साल, काठमाडौं	२०६८-११-०३
१५	माछापुच्छ्रे बैंक लि.	लाजिम्पाट, काठमाडौं	२०६९-०३-२५*
१६	एन आई सी एशिया बैंक लि.	थापाथली, काठमाडौं	२०७०-०३-१६*
१७	ग्लोबल आइएमई बैंक लि.	कमलादी, काठमाडौं	२०७९-०९-२५*
१८	एनएमबी बैंक लि.	बबरमहल, काठमाडौं	२०७६-०६-११*
१९	प्रभु बैंक लि.	बबरमहल, काठमाडौं	२०७९-०९-२६*
२०	सिद्धार्थ बैंक लि.	हात्तीसार, काठमाडौं	२०७३-०३-०७*
२१	राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लि.	सिंहदरबारप्लाजा, काठमाडौं	२०७५-०१-१९*

वाणिज्य बैंकको महत्व

- पूँजी निर्माणको लागि बचतको परिचालन,
- उद्योग, व्यापार तथा कृषि क्षेत्रमा कर्जा प्रदान गर्न,
- मौद्रिक नीतिको परिचालनमा सहयोग ।,
- आर्थिक शोषणबाट जनतालाई मुक्ती दिलाउन
- उद्योगधन्दा एबम ब्यापारको बिकास गर्न
- आर्थिक बिकास गर्न
- बहुमुल्य बस्तु एबम धनको सुरक्षा प्रदान गर्न
- कोषको स्थानान्तरण गर्न
- रोजगार एबम सीपमुलक ब्यवसायको सृजना गर्न
- बचत गर्ने बानिको बिकास गर्न
- अर्थ ब्यवस्थाको मौद्रिकीकरण गर्न
- कृषि एवं पिछडिएको क्षेत्रको बिकास गर्न
- समग्र रुपमा आर्थिक सन्तुलन कायम गर्न
- बिदेशी मुद्राको बिनियम एबम नियन्त्रण गर्न
- मुद्राको ब्यवस्थापन एवं कर्जामा नियन्त्रण र मुल्यमा स्थिरता कायम गर्न

विकास बैंक: अवधारण, कार्य र महत्व

एक करोडको अधिकृत पूँजी र ६८ लाखको चुक्ता पूँजीबाट सुरुवात भएको नेपाल विकास कर्पोरेसन नेपालको पहिलो विकास बैंकको रुपमा रहेको देखिन्छ । २०१९ मा सहकारी बैंकको स्थापना, २०२२ सालमा राष्ट्रिय वाणिज्य बैंकको स्थापना, वि.स. २०२४ सालमा कृषि विकास बैंकको स्थापना, भएको देखिन्छ । हाल नेपालमा विकास बैंकको संख्या १७ वटा रहेको देखिन्छ ।

राष्ट्रिय स्तरका विकास बैंकहरुले २ अर्ब ५० करोड चुक्ता पूँजी हुनुपर्ने । ४ देखि १० जिल्ला कार्यक्षेत्र भएको विकास बैंकहरुको चुक्ता पूँजी १ अर्ब २० करोड रुपैयाँ चुक्ता पूँजी पुर्याउनुपर्ने व्यवस्था लागु भएको छ । ग वर्गका १७ र घ वर्गका ६३ वटा वित्तीय संस्था रहेका छन् । त्यस्तै पूर्वाधार विकास बैंकको संख्या एक रहेको छ ।

बैंक तथा वित्तीय संस्था सम्बन्धी ऐन, २०७३, प्रबन्धपत्र र नियमावली तथा राष्ट्र बैंकले तोकेको सीमा, शर्त वा निर्देशनको अधीनमा ख वर्गका बैंकले देहाय बमोजिमको अन्य बैकिङ तथा वित्तीय कारोबार समेत गर्न सक्नेछः

१. ब्याज वा बिना ब्याजमा निक्षेप स्वीकार गर्ने वा विभिन्न वित्तीय उपकरण मार्फत निक्षेप परिचालन गर्ने र तिनको भुक्तानी दिने,

२. विद्युतीय उपकरण वा साधनको माध्यमबाट निक्षेप स्वीकार गर्ने, भुक्तानी दिने, लेनदेन गर्ने, मध्यस्थताको काम गर्ने र रकमान्तर गर्ने,
३. हायर पर्चेज, लिजिङ्ग, हाउजिङ्ग, अधिविकर्ष लगायतका कर्जा दिने,
४. आफू कहाँ पहिले नै धितो रहिसकेको चल अचल सम्पत्तिको मूल्यले खामेसम्मको रकम कर्जा दिने वा अन्य बैंक वा वित्तीय संस्थामा धितो रहिसकेको चल अचल सम्पत्तिको पुनः धितोमा त्यसको मूल्यले खामेसम्मको रकम कर्जा दिने,
५. आवश्यकता अनुसार राष्ट्र बैंकबाट पुनर्कर्जा लिने वा अन्य बैंक वा वित्तीय संस्थाबाट कर्जा लिने दिने,
६. परियोजनाको प्रबद्धनको लागि नेपाल सरकार वा अन्य स्वदेशी वा विदेशी निकाय मार्फत प्राप्त भएको रकमबाट कर्जा प्रवाह गर्ने वा कर्जा व्यवस्थापन गर्ने,
७. प्रचलित कर्जा अपलेखन विनियमावलीको अधीनमा रही कर्जा अपलेखन गर्ने,
८. पूँजीकोष पुरा गर्ने प्रयोजनका लागि शेयर, डिबेन्चर, ऋणपत्र आदि जारी गर्ने
९. प्रचलित कानूनको अधीनमा रही विदेशी विनिमय कारोबार गर्ने,
१०. नेपाल सरकार वा राष्ट्र बैंकले जारी गरेको ऋणपत्र खरिद-बिक्री गर्ने वा सकार गर्ने,
११. ग्राहकको निमित्त कमिशन एजेण्ट भई शेयर, डिबेन्चर वा सुरक्षणको जिम्मा लिने, खरिद- बिक्री गरिदिने, शेयरको लाभांश, डिबेन्चर वा सुरक्षणको ब्याज आदि उठाई दिने र सोको लाभांश, मुनाफा वा ब्याज नेपालभित्र वा विदेशमा पठाउने, ग्राहकको लागि सेफ डिपोजिट भल्टको व्यवस्था गर्ने,
१२. वासलात बाहिरको कारोबार गर्ने,
१३. विपन्न वर्ग, न्यून आय भएको परिवार, दैवी प्रकोप पीडित तथा मुलुकका कुनै क्षेत्रका बासिन्दाको आर्थिक उत्थानको लागि व्यक्तिगत वा सामुहिक जमानीमा राष्ट्र बैंकले तोके बमोजिमको रकमसम्म कर्जा दिने,
१४. आफू तथा अन्य बैंक वा वित्तीय संस्थाबाट कर्जा लिने वा कुनै प्रकारको सुविधा लिने ऋणी वा ग्राहकको विवरण, सूचना वा जानकारी राष्ट्र बैंक, सम्बन्धित निकाय वा अन्य बैंक वा वित्तीय संस्थाबीच लिने दिने,
१५. यस ऐन र प्रचलित कानून बमोजिम आफ्नो स्वामित्वमा आउने सबै प्रकारका जायजैथाको उचित व्यवस्थापन तथा बिक्री गर्ने,
१६. प्रचलित कानून बमोजिम दुई वा दुईभन्दा बढी व्यक्तिहरूबीच हुने कुनै कार्य बापत तिर्नु बुझाउनु वा लिनु पर्ने रकम उक्त काम भएपछि भुक्तानी लिने दिने व्यवस्था गर्न दुई पक्षको सहमतिमा जमानी बस्ने,
१७. परियोजना धितो राखी कर्जा दिने, सहवित्तीयकरणको आधारमा धितो विभाजन (पारी पासु) गर्ने गरी आपसमा भएको सम्झौता अनुसार संयुक्त रुपमा कर्जा दिने, दिलाउने व्यवस्था गर्ने,
१८. आफ्नो ग्राहकको तर्फबाट जमानतपत्र जारी गर्ने र सो बापत ग्राहकसँग आवश्यक शर्त गराउने, निजको चल अचल सम्पत्ति धितोबन्धक लिने वा तेस्रो व्यक्तिको जेथा जमानत लिने,

१९. विनिमयपत्र, प्रतिज्ञापत्र, चेक, यात्रुचेक, ड्राफ्ट जारी गर्ने, स्वीकार गर्ने, भुक्तानी दिने, डिस्काउण्ट गर्ने वा खरिद-बिक्री गर्ने,
२०. आफ्नो चल अचल सम्पत्ति धितो राखी कर्जा लिने,
२१. राष्ट्र बैंकको पूर्व स्वीकृति लिई प्रतीतपत्र र विप्रेषणको कारोबार गर्ने,
२२. ग्राहकको निमित्त कमिशन एजेण्ट भई शेयर, डिबेन्चर वा सुरक्षणको जिम्मा लिने, खरिद बिक्री गरिदिने, शेयर, डिबेन्चर वा सुरक्षणको लाभांश, ब्याज, मुनाफा आदि उठाइदिने, सेफ डिपोजिट भल्टको व्यवस्था गर्ने,
२३. नेपालभित्र रकम स्थानान्तरण सम्बन्धी काम गर्ने,
२४. परियोजना स्थापना, सञ्चालन र बैकिङ्ग, लेखा, सम्पत्ति, कर्जा मूल्याङ्कन सम्बन्धी अध्ययन, अनुसन्धान, सर्भेक्षण गर्ने गराउने तथा तालीम, परामर्श र अन्य सेवा प्रदान गर्ने तथा जानकारी उपलब्ध गराउने,
२५. राष्ट्र बैंकले तोकेको अन्य काम गर्ने ।

नेपालमा बैंकको आवश्यकता तथा महत्व

- आर्थिक शोषणबाट जनतालाई मुक्ती दिलाउन
- उद्योगधन्दा एबम ब्यापारको बिकास गर्न
- आर्थिक बिकास गर्न
- बहुमुल्य बस्तु एबम धनको सुरक्षा प्रदान गर्न
- कोषको स्थानान्तरण गर्न
- रोजगार एबम सीपमुलक ब्यवसायको सृजना गर्न
- बचत गर्ने बानिको बिकास गर्न
- अर्थब्यवस्थाको मौद्रिकीकरण गर्न
- कृषि एवं पिछडिएको क्षेत्रको बिकास गर्न
- समग्र रुपमा आर्थिक सन्तुलन कायम गर्न
- बिदेशी मुद्राको विनियम एबम नियन्त्रण गर्न
- मुद्राको ब्यवस्थापन एवं कर्जामा नियन्त्रण र मुल्यमा स्थिरता कायम गर्न